

מה לעשות עכשיו? בודקים מה עבד 4000 שנה ומנצחים הלאה

אחד הסיפורים המרטיטים משמחת תורה שלא יישכח: גברת רינה מויאל היא תושבת אופקים, הסמוכה לעוטף עזה. בבוקר החג היא התעוררה לקול האזעקות והייתה בטוחה שזו עוד סדרת מטחים 'רגילים', כמו השגרה הקשה אליה התרגלו. אבל לחרדתה הבינה שמדובר באירוע מחריד.

בפתח החצר עמד מחבל חמוש ונאבק בטירוף לפתוח את השער. משלא הצליח לפתוח את שער החצר, שלף רימון מהכיס כדי לזרוק לתוך הבית שלה. הוא תלש את הנצרה ואז התרחש דבר מטורף: שכן בשם ישראל צ'אנה, מאבטח בן 31, שמע את היריות ויצא עם נעלי בית. הוא הבחין במחבל וירה בו. הירייה פגעה מהצד, בדיוק בנקודה בה האפוד לא מגן והוא התמוטט ונפל כשהוא מנסה לאחוז בשער. תחתיו נקוותה שלולית של דם, אבל הרשע לא הרפה. בשארית כוחותיו התיישב וירה בחזרה צרור בישראל צ'אנה והקדוש נפל ונהרג.

רינה ההמומה לא ידעה את נפשה. היא ראתה כיצד ישראל מציל את חייה ומשלם בחייו. היא ניגשה לביתו ושמעה דבר מדהים: היום, שמחת תורה, הוא יום הולדתו ה-31. בדיוק היום לפני 18 שנה, ביום חגיגת בר המצווה שלו, אפתה לכבודו עוגה גדולה בצורת ספר תורה, לכבוד שמחת תורה. ישראל חי עוד ח"י שנים, כדי להשיב על החסד שגמלה אתו ברגע שתהיה הכי זקוקה לו. ביום הזה תמה שליחותו הנעלית בעולם, הי"ד (שבועון כפר חבד גיליון 1230).

בשעות אלו, גיבורי צה"ל נותנים חייהם (לאריכות ימים ושנים) כדי לשמור על חייו. גם העורך בישראל מתמודד עם מתח ופחדים מהלא נודע. מה לעשות עכשיו כדי לחזק את מזלם של חיילינו ואת זכויות עצמנו? אנו רוצים לפתח נקודה כבירה, שהיא יסוד היסודות של החיים היהודיים: אנו נס בן 4000 שנה. אלפי שנים אנו מתמודדים עם התקפות שלא ידע עם מעולם ושורדים אלפי שנים כמו שלא שרד עם מעולם. כל אויבנו הפכו לערכים בוויקיפדיה ואנו כאן לכתוב את הערכים הללו.

אין דרך להבין את הסיפור היהודי, בלי להתבונן בזכות הרוחנית שעומדת אלפי שנים. לכן כששואלים מה לעשות עכשיו, עלינו לבחון את השאלה **מה עמד לנו בכל הדורות? מה סוד הנצח? ולהמשיך לעשות את זה הלאה. כי מה שמוכיח את עצמו 4000 שנה – יעבוד שבעתיים בימים אלו.**

כדי להבין הדברים, אנו רוצים לחקור שאלה שמעסיקה את המפרשים כבר מאות שנים: מה קרה לזריזות של אברהם? איך אדם גדול כמותו נשאר עם העורלה המאוסה ואינו ממנה להסיר אותה לפני שמקבל ציווי מהקב"ה רק בהיותו זקן בן 99? הרי מקובל שהאבות קיימו כל התורה ואפילו תקנת רבנן מאוחרת כעירוב תבשילין מעיו"ט לשבת, ואיך אברהם הזניח מצווה רבה כברית מילה?

אנחנו נזכיר כמה ביאורים, אבל נרחיב בביאור החסידי המרומם: אברהם ידע מה מונח על הכף. הוא ידע שברית מילה היא הרבה יותר מחיתוך בשר. היא האירוע המהפכני בהיסטוריה בו הגוף הגשמי מתרומם מעל גדר הטבע ונחתם בברית נצחית עם הבורא. זו ברית עולם שלא תהיה לה הפסק בטוב וברע, באור ובחושך, בגלות ובגאולה. ברית על טבעית כזו לא יכול לבצע אדם בכוחות עצמו. לחתונה הזו צריכים שניים ובעיקר את הצד של החתן, הקב"ה, בורא העולם. לכן אברהם ממתין עד שהקב"ה יזמין את עצמו לתוך הקשר ויצווה אותו לחתום את הברית הנצחית בין שמים לארץ.

נתחיל מהתחלה: פרשת וירא מספרת על היהודי הראשון שקיים את ברית המילה כהלכתה, בזמן הראוי לה: יצחק הקטן נכנס לברית עם לידתו בגיל 8 ימים. וכאן עולה השאלה, איפה היה אבא שלו? איך אברהם לא מל עצמו מאז שהכיר את הבורא בגיל שלוש שנים ועד שהצטווה על הברית בגיל 99? כיצד במשך 95 שנה לא הרגיש את הצורך הדחוף להכניס עצמו בברית?

הנה הראשון שמעלה את התמיהה (ממה שראיתי), ריב"א, מראשוני בעלי התוספות על התורה:

1. ריב"א (רבינו יצחק בן אשר הלוי, תלמידו של רש"י): הא אמרינן במסכת יומא שאברהם קיים כל התורה ואפילו עירובי תבשילין, ואם כן למה המתין כל כך למול עצמו?

הרי הנחה מוסכמת שהאבות קיימו כל התורה לפני שניתנה. הם הכירו ברוח הקודש את המצוות שיינתנו 400 שנה מאוחר יותר על הר סיני ומחביבות הקשר עם הבורא, הידרו והקדימו לקיים אותן מרצונם הטוב אף שלא היו חייבים בכך. העיקרון הזה מפורש כבר בתורה עצמה.

בראשית כו,ה: עקב אשר שמע אברהם בקלי' וישמר משמרתו מצותי חקותי ותורתו.

התורה מעידה כי אברהם שמר "מצוותי", לשון רבים, "חקותי" לשון רבים ו"תורותי" לשון רבים. אבל אלו מצוות היו לו מלבד הברית? אף אם נאמר שהכוונה לשבע מצוות בני נח והברית, קשה מאוד הלשון "תורותי" לשון רבים והרי לא ניתנה לו אפילו תורה אחת? מסיקה הגמרא:

יומא כח,ב: אמר רב קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, שנאמר 'עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו' [מצותי חקותי ותורתו]. אמר לו רב שימי בר חייא ואימא... שבע מצות ומילה? אמר לו אם כן 'מצותי ותורותי' למה לי? אמר רב ואיתימא רב אשי קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין [תקנת סופרים שעתידים לתקן אלפי שנים אחר כך], שנאמר 'תורותי' אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה.

ההנחה הזו של הגמרא, מובלעת יפה בתוך שגרת החיים של סיפורי האבות. נביא דוגמה מכל אחד מהאבות ונתחיל עם החלק הראשון של פרשתנו, תיאור האירוח המפואר של המלאכים:

שם יח,ב: ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו.

אברהם אבינו ניהל את המסעדה היחידה בהיסטוריה שהייתה כשרה למהדרין והגישו בה גם חלב וגם בשר באותה ארוחה. אברהם אירח את המלאכים ברוחב לב והגיש "חמאה וחלב וכן הבקר והוא עומד עליהם תחת העץ". כאן עולה השאלות: למה התחיל עם החלב הקל והרי בהיותם רעבים מהדרך היה עליו להגיש את הבשר ואחר כך לקנח בכמה גלילות חלביות? ומדוע הוא "עומד עליהם תחת העץ" והרי לא נעים לאכול כשהמארח עומד על הראש?

דרשות הבן איש חי: הרי הבשר חשוב הרבה מהחלב ולמה מקדימה התורה את הגשת החלב? אלא כוונה עמוקה הייתה לאבינו: אם יאכלו בשר לפני החלב, יהיה עליהם להמתין שש שעות בין הארוחות וירעבו בינתיים. לכן הקדים להגיש את החלב ובין זה לזה ירחצו ידיהם ויקנחו בפת [כמנהג זה שאין חייבים להמתין זמן ביניהם]. והכתוב מוסיף 'והוא עומד עליהם תחת העץ', כיון שהאורחים עלולים לשגות ולאוכלם יחד ולכן מינה עצמו להיות 'שומר' עליהם.

כך שאברהם הקפיד על סדר אכילת חלב ובשר אפילו אצל אורחים מזדמנים כערבים עובדי אלילים. וקל וחומר שהקפיד כן לעצמו. עוד מספרת התורה על האב השני, יצחק אבינו:

כז,ט: לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טבים ואעשה אתם מטעמים לאביך כאשר אהב.

וכל אחד מתפלא: וכי אדם זקן ביום ההולדת ה-123 שלו, שאינו רואה ואינו יוצא מהבית ומוכן ש'התאוה' שלו מצומצמת ביותר – אוכל שני גדיים שלמים לארוחת ערב?!

רש"י: וכי שני גדיי עזים מאכלו של יצחק? אלא פסח היה, אחד הקריב לפסחו ואחד עשה מטעמים.

יצחק אבינו נולד בליל פסח, שנה אחרי הגעת המלאכים, וביום ההולדת ה-123 שלו - כשנכנס לפרק החמש שנים לפטירת אמו (בגיל 127) - החליט לברך את בנו הגדול. לכן ביקש שני גדיי עזים, כיון שהיה זה ליל פסח ואכל חתיכת בשר אחת כנגד קרבן פסח ועוד אחת למטעמים כמו קרבן חגיגה.

יותר מזה רומז האב השלישי, יעקב אבינו, לקראת פגישתו עם עשו:

לב: עם לבן גרתי - רש"י: 'גרתי' בגימטרייה תרי"ג, כלומר, עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתו.

כאן עולה התמיהה עמה פתחנו: איך דווקא במצווה הראשונה שמקיים יהודי עם בואו לעולם - מצווה שאינה סובלת דיחוי יותר משמונה ימים אחרי הלידה - אברהם אבינו מתעכב? הרי קל וחומר: אם קיימו האבות מצווה כמו קרבן פסח, שהיא זכר לאירוע **שעוד לא התרחש** כיציאת מצרים, איך יתכן שלא קיימו את מצוות המילה שחשיבותה מצד עצמה?

התמיהה גדולה יותר לפי דברי ה' החריפים לאברהם: "התהלך לפני והיה תמים". היינו שעד הרגע הזה הוא פגום. כלשון רש"י שם: "שכל זמן שהערלה בך אתה בעל מום". שכן העורלה מאוסה וגנאי לעבדו של מלך. עוד נאמר לפני הברית: "ויפול אברם על פניו" ומפרש רש"י: "ממורא השכינה, שעד שלא מל לא היה בו כח לעמוד ורוח הקודש נצבת עליו, וזהו שנאמר בבלעם נופל וגלוי עינים". אבל אחר הברית נאמר "וירא אליו ה'" ואמרו חז"ל שאברהם היה יושב והקב"ה עומד. כיצד, אם כן, לא מל אברהם עצמו קודם שהצטווה?

הריב"א, שהעלה את השאלה, עונה שני הסברים המצוטטים בכל המפרשים במאות השנים שחלפו:

2. ריב"א שם: תירץ הר"ף [אולי הכוונה לרבינו פטר, תלמיד רבינו תם שנהרג על קידוש השם במסעות הצלב] שהמתין עד שנצטווה, לפי שגדול המצווה ועושה יותר מעושה ואינו מצווה. והקשה על זה ר"ש מכרך לנדון, אם כן מדוע לא קיים מצות פריעה שלא היתה עתידה להצטוות עד יהושע [ואברהם לא יהיה מצווה עליה בחייו?]. לכך נראה לו לפרש, שלא קיים מצות מילה עד שנצטווה, שלא רצה לחבול בעצמו. וכך ניחא קושיא דפריעה.

ביאור ראשון: ברית אפשר לקיים פעם אחת בחיים ואברהם רצה לקיימה בתור "מצווה ועושה" ולא כמי שאינו מצווה ועושה שמעלתו פחותה. (שכן המצווה ועושה מתגבר היצר להפריעו ולכן שכרו גדול). לכן המתין לראות אם יצווה (או שידע ברוח הקודש שיצווה עליה) ואז יקיימה בתור מצווה. משא"כ שאר מצוות, שאפשר לקיימן כמי שאינו מצווה ואם יצווה עליהן בעתיד - יקיימן שוב כמצווה.

בהערה¹ הובאה תוספת מבריקה לפירוש הזה.

בכל זאת, ריב"א אינו מסתפק בפירוש הזה. שכן עדיין לא ברור, למה אברהם לא קיים לפחות מצוות "פריעה" (פריעת העור הדק שבין הערלה לאיבר עצמו), שלא היה עתיד להיות מצווה עליה ונאמרה רק ליהושע? הריב"א מביא ביאור נוסף, פשוט וישר:

קיום האבות נועד להוסיף על המחויב ולא לגרוע ממנו. היה זה הידור אישי שלהם כתוספת על מה שהיו מחויבים בתור בני נח. אמנם בני נח הצטוו "שופך דם האדם באדם דמו ישפך" והיינו שאסור לחבול אחרים ובעצמו. לכן היה אסור לאברהם להחליט ביוזמה אישית לחבול בעצמו, בלי שיקבל ציווי מהקב"ה. חובתו הייתה קודם כל לאיסור בני נח ורק אחר כך הידור אישי כתוספת.

בהערה² הובאה תוספת נאה מליקוטי שיחות לביאור זה.

¹ ישנו מדרש פליאה המובא בילקוט שמעוני ומכילתא ועוד: התלמידים חזרו בפני רבי יהושע בן חנניה את דרשת רבי אלעזר בן עזריה בנוגע להקהל: "אם האנשים באים ללמוד והנשים לשמוע, הטף למה באים? ליתן שכר למביאיהם. אמר רבי יהושע: אשריך אברהם אבינו שרבי אלעזר בן עזריה יצא מחלצריך". כמובן, לא ברור הקשר בין הדרשה לאברהם אבינו? מובא בספר פרדס יוסף (סדרת ספרה על התורה שכתב חסיד גור לפני המלחמה בשם הרב יוסף פצנובסקי): רבי אלעזר בן עזריה לא הבין מדוע צריכים לצוות על הבאת הטף והרי כיון שכל הגברים והנשים באים להקהל, הטף לא יישארו לבד בבית? אלא "ליתן שכר למביאיהם" והיינו שיהיו בבחינת "מצווים ועושים" ואז יקבלו שכר גדול כמצווים ועושים. אמר רבי יהושע בן חנניה: אשריך אברהם אבינו שרבי אלעזר מחלצריך, כי הוא מלמד עליך זכות מדוע לא מלת עצמך קודם הציווי, אלא כדי לקבל שכר כפול כמצווה ועושה.

פרדס יוסף סוף פרשת לך לך: בזה מובן מה שדרש רבי אלעזר בן עזריה: 'הקהל את העם האנשים הנשים והטף, האנשים באים ללמוד, הנשים באות לשמוע והטף למה באים? ליתן שכר למביאיהן'. אמר רבי יהושע בן חנניה: אשריך אברהם אבינו שרבי אלעזר יצא מחלצריך. ותמוה. אלא שקשה שאנשים ונשים באים וממילא יביאו הטף עמם ולא צריך ציווי? אלא 'ליתן שכר למביאיהם' משום שגדול המצווה ועושה ויגדל שכרם. ובההתיישב מה שאברהם לא מל עצמו עד שהצטווה, ואשריך אברהם אבינו שרבי אלעזר יצא מחלצריך ולימד זכות.

² אדמו"ר מצטט ביאור זה בשיחה של שתי אחיות (לקו"ש ה'146) כהמשך לביאורו הידוע שם, כיצד נשא יעקב אבינו שתי אחיות, דבר האסור אחרי מתן תורה משום ערווה? במיוחד שהמקום הקפיד עליו ורחל נפטרה בהגיעה לארץ ישראל וגם לא נקברה עמו, משום שארץ ישראל אינה סובלת נישואין לשתי אחיות? אלא כאמור בפנים: ההידור של האבות לקיים התורה קודם שניתנה בא להוסיף על מצוות בני נח ולא לגרוע מהם. אחת הקפידות של בני נח הייתה עמידה בדיבור, עד שלבן צריך להצטדק ולהסביר כיצד רימה את יעקב, שכן "לא יעשה במקומו ליתן הצעירה לפני הבכירה". לכן יעקב היה מחויב לעמוד בדיבורו ולשאת את רחל והחובה הזו קודמת להידורו האישי לקיים התורה לפני שניתנה.

לחביבותא דמילתא, ברצוני להוסיף ביאור חסידי ששמעתי מאבי ע"ה לשאלה זו: אברהם עיכב את בריתו עד גיל 99, כדי להעניק השראה ונתינת כוח לכל היהודים העולים מחבר המדינות ושאר המקומות, שעושים מעשה לא יאומן ומלים את עצמם בגיל מבוגר, למרות כל הקשיים הכרוכים בכך... מכאן נתרחב לביאור גדול לימינו אלה, שמאריך בו אדמו"ר בליקוטי שיחות.

ב. **מרד גטו ורשה פרץ בערב פסח תש"ג, יד ניסן. מיליוני יהודי פולין כבר נשלחו לכבשנים ואלפי לוחמי המרד ידעו שגורלם נחרץ. הייתה זו רק צרחת מחאה כנגד הרוע האינסופי.**

מספרים שבלייל הסדר של פרוץ המרד, ישבו אב ובנו לקריאת ההגדה. תור הילד לשאול את הקושיות הגיע והוא לא העלה ארבע קושיות, אלא רק אחת: "אבא, האם בשנה הבאה אשאל אותך ארבע קושיות?". "תשמע, מוישלה, ענה אבא, אני לא יודע האם אתה תשאל ואני אענה, אבל אני יודע באופן ברור שבאיזה מקום בעולם, יהיה תמיד מוישלה, שישאל את אבא ארבע קושיות".

אברהם אבינו הבין מה מונח על הכף. הוא ידע שברית מילה היא לא רק חיתוך בשר, היא קידוש החומר בברית נצחית. היא הכנסת גופו של היהודי אל ברית קשר ואהבה שלא יהיה לה הפסק עולמית. ברית אברהם עומדת לחולל את הנס הגדול בהיסטוריה, הנס שלא נמשך רק רגע כמו קריעת ים סוף, הנס שלא קרע את הטבע כמו פך השמן, אלא הנס המדהים שמהמם את העולם כבר 4000 שנה, והדבר המדהים יותר, שהוא מתרחש בתוך גדרי הטבע, כאילו אי אפשר אחרת.

שלמה המלך ציווה: "יהלך זר ולא פיך, נכרי ואל שפתיך". אנו נקיים את הציווי ונצטט באופן חריג מאדם שאינו יהודי, שמספר על הפלא הבלתי נתפס שמותיר כל היסטוריון פעור פה:

3. מארק טוויין, מגדולי סופרי אמריקה במאמר משנת 1899: המצרים, הבלבים והפרסים עלו, מילאו את הארץ בקולות ובהדר, חוללו רעש רב ונעלמו. עמים אחרים הפציעו למשך זמן ונמוגו. אך היהודי ראה את כל אלה ונשאר מה שתמיד היה. הוא לא מפגין הסתאבות, לא קמטי גיל, לא היחלשות איברים, לא האטת מרץ ולא הידלדלות ערנותו ומוחו הקודח. כל הדברים הם בני חלוף – מלבד היהודי. כל הכוחות חולפים – אך הוא נשאר. מה סוד חיי הנצח?

מה באמת סוד הנצח? הרי זה עומד בניגוד לכל כלל היסטורי: הכול זמני וחולף. זאת הטרגדיה של הקיום האנושי, הידיעה ש"דור הולך ודור בא". אנשים מתים ואומות מתפוגגות. לכל אומה יש את חי המדף שלה, עד שהיא מתיישנת והופכת ללא רלוונטית. הדבר אמור לכלול בקל וחומר את האומה הנרדפת והמושמצת עלי אדמות, "שבכל דור קמים עלינו לכלותנו".

הנה עובדה מדהימה: האזכור הראשון בהיסטוריה לקיומו של עם ישראל, מחוץ למקרא, מספר על מותנו היל"ת. ב"מצבת מרנפתח"³, אנדרטת ניצחון שחקק "פרעה מרנפתח", מלך מצרים כמאה שנה אחרי היציאה משם ומתוארכת כ-1200 שנה לפני הספירה, חקוק על האבן: "ישראל אין זרע לו".

אנו העם שלא אמור להיות לפי הכלל ההיסטורי והנה אנו כאן לאורך ימים. איך קרה הנס? מהו באמת "סוד הנצח" כשאלתו הפתוחה של מארק טוויין? מה הקסם שמחזיק אותנו בחיים 4000 שנה ומונע ליפול לפח האשפה של ההיסטוריה כמו שקרה לכל האומות שרדפו ופצעו אותנו?

אין בכך שום הפתעה והכל מובטח מראש במילים מדהימות בפרשת ברית המילה:

4. בראשית יז: והקמתי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריו לדרתם לברית עולם להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו... ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגרין את כל ארץ כנען לאחזת עולם והייתי לכם לאלוקים... המול ימול יליד ביתך ומקנת כספך והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם... אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את שמו יצחק והקמתי את בריתי אתו לברית עולם.

³ ראו ויקיפדיה ערך 'מצבת ישראל'.

ארבע פעמים מדגיש הקב"ה שלא מדובר בחתימת חוזה, שיכול להיות מופר במשך הזמן. אלא בברית נצח שחוקקה באבן. נחשוב כמה הברית הייתה חסרת היגיון והיתכנות. הקב"ה לוקח אדם בודד, עקר, שאין לו מדינה, צבא, ואפילו לא ילד! ומבטיח לו "והקמתי את בריתי אתך ברית עולם" ואנחנו כולנו עדות לנס הגדול והמתמשך בהיסטוריה.

אברהם אבינו יודע את כל זה ומבין שחופה כזו לא יכולה להתקיים במעמד צד אחד. ובטח לא כשהאדם מחולל את הפלא. אברהם מחכה שהאלוקים יזמין אותו להיכנס לברית והנס מתרחש⁴.

בהערה⁵ הובא סיפור מדהים שפורסם בעבר ברשת.

ליקוטי שיחות כה/87: תוכן ברית מילה הוא 'בבשרכם לברית עולם': הברית יוצרת קשר נצחי בין הנימול והקב"ה. כמו בכריתת ברית בין אוהבים, שרוצים לוודא שהאהבה תחזיק תמיד ושום דבר או מצב לא יוכל לפגום בה – מחזקים אותה בתוקף ועוז על ידי ברית. אלא שבין בני אדם יכולים לחול שינויים ורק בכוח הקב"ה לחולל ברית נצחית ללא שינוי. זה אחד הביאורים לכך, שאברהם לא מל עצמו עד שהצטווה, שכן רק בכוח הבורא שמצווה ונותן את הכוח, נפעל 'והייתה בריתי לברית עולם'.

בהמשך לכך, מבאר הרבי שתי קושיות ידועות במצוות הברית: א. מדוע המצווה יצאה מכלל המצוות ומברכים בה "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו?" הרי בשום מצווה איננו מזכירים את הראשון שקיים אותה? איננו מברכים 'לאכול מצה של משה רבינו' ולא 'לקרוא בתורה כתקנת עזרא הסופר'?

יתירה מכך והוא העיקר: הרי הברית איננה מתייחסת לאברהם אבינו? הרמב"ם מדגיש שחובת קיום המצוות שלנו נובעת אך ורק מנתינתן בהר סיני, ומביא דוגמה מברית מילה, שחובתנו היא מהכתוב בפרשת תזריע "ביום השמיני ימול בשר ערלתו" ולא מכך שאברהם מל עצמו?

ליקוטי שיחות ל/54: הרמב"ם כותב בפירוש המשניות: 'כל מה שאנו מרחיקים או עושים, אין אנו עושים אלא במצוות הקב"ה ע"י משה, אין אנו מלים מפני שאברהם מל עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שמשה ציווה [בפרשת תזריע]'. אם כן למה מברכים "אקבו"צ להכניסו בבריתו של אברהם אבינו'?

ההסבר כביר: חובת המצווה היא משום שמשה ציווה עליה, אבל אופי ומהות המצווה היא חזרה על ברית אברהם. אנו מדגישים שאין אנו רק חותכים הבשר כציווי משה, אלא מחוללים אותו הפלא שהתחולל אצל אברהם על ידי חיתוך הבשר והוא להכניס הילד לחיק עם ישראל, לקשר נצחי שלמעלה מטעם ודעת ואין לו הפסק עולמית, לכלל ולפרט.

⁴ ראו עד"ז באותיות של חסידות, בלקו"ש ג לך לך, שהברית נועדה לחקוק את הקשר בבשר הגשמי וא"א לאדם לחולל פלא כזה בכוחות עצמו.

⁵ סם ולא אקס [aks] היו זוג צעיר בפולין בשנת 1910. כולם דיברו על יבשת החלומות שהזהב צומח בה על העצים והם החליטו לנסות את מזלם ולהגר למדינת ווירג'יניה. לאחר הולדת בנם, אפרים פישל, הם קנו כרטיס הפלגה לצד השני של האוקיאנוס והעשירי באפריל היה היום המאושר בחייהם. הם חצו את נמל סאות'המפטון באנגליה וטיפסו על אוניית הענק 'טיטאניק', האונייה שנחשבה לבטוחה בעולם.

הם קיבלו חדר בסיפון השלישי, התחתון, ביחד עם מהגרים אחרים, בעוד הנוסעים העשירים היו בסיפונים העליונים והמרווחים. כעבור 4 ימים, בלילה שבין ה-14 ל-15 באפריל, התנגשה האונייה עם קרחון ענק בגובה 300 מטר בתוך המים שראשו הגיע עד ל-30 מטר מעל הסיפון העליון. הקרח שיסע את הפלדה לאורך 250 מ' והאונייה עמדה לטבוע בתוך שעות. צעקות וצרחות מילאו את הסיפון, אבל רשלנות נוראה גרמה לכך שהוכנו סירות הצלה רק עבור מחצית הנוסעים. המלחים הכריזו "נשים ותינוקות תחילה" ודחפו את הגברים לאחור. אחד הגברים שנכנס לטיורף, חטף את התינוק מידה של לאה וצרח "את חושבת שהנשים והילדים יהיו ראשונים!?" והעיף את התינוק מעבר לאוניה ללב ים. לאה יצאה מדעתה, היא זעקה ודרשה את התינוק שלה, אבל סגל האונייה דחף אותה לאחת מסירות הצלה. כעבור כמה שעות הגיעה אוניית ה"קרפתייה" [Carpathia] ואספה את הניצולים. 705 איש ניצלו בעוד למעלה מ-1500 נספו.

כעבור יומיים התהלכה לאה על סיפון ה'קרפתייה' ופתאום ראתה אישה מחזיקה תינוק; אפרים פישל שלה. לאה צרחה "התינוק שלי" וחטפה אותו, אבל האישה שהייתה לבושה בשמלה שחורה וענדה צלב סביב צווארה טענה "מה פתאום, מה את קשורה, הוא נמסר לי מהשמים לגדל אותו". הנוסעים התערבו ורב-החובל זימן את שתי הנשים למשרדו. פתאום לאה הכריזה בביטחון: "אני יכולה להוכיח שהוא שלי. תראו הוא נימול". אפרים פישל אקס, שהיה לימים Frank Philip Aks, זכה לשיבה טובה עם בניו ובני בנים יהודיים ונפטר בשנת 1991. לאה, אמו, ילדה עוד בת באמריקה ומתוך הכרת הטוב לאניית הקרפתייה, קראה לבת 'שרה קרפתייה', אבל בגלל בלבול בבית החולים, שמה נרשם כ"שרה טיטאניק אקס".

שם/58: חובת מצוות מילה שייכת למשה ולא לציווי ה' לאברהם, אבל תוכן הברית הנפעלת על ידה – הכנסת הילד לעם ישראל – הרי זו בריתו של אברהם אבינו, המשך לברית שכרת הקב"ה עמו.

ב. עוד יסוד נפלא: הוויכוח הראשון בהיסטוריה בין היהודים לישמעאלים, ניטש אודות מצוות הברית. המדרש מספר כי על הדשא של אברהם אבינו בחברון, פרץ וויכוח בין יצחק לישמעאל: מי גדול ממי? יצחק אמר אני קדוש יותר שנכנסתי לברית עם הלידה בגיל שמונה ימים. ואילו ישמעאל טען אני קדוש יותר, שאני בחרתי בברית כנער בוגר בן 13 שנים ואילו אתה הוכנסת בעל כורחך.

כמובן, טענת ישמעאל מרשימה יותר ומדוע לא נכניס גם אנחנו את הילד לברית בבגרותו בגיל 13?

הרמב"ם עונה בפשטות במורה נבוכים כי זה עניין פרקטי: להורים יותר קל להכאיב לתינוק בן שמונה ימים שעוד לא נקשרו אליו, מאשר לנער אהוב ויקר בן 13. אמנם הרבי מבאר הדברים בעומק נפלא (חכ"ה שם): רוצים להדגיש בכך את פלא הברית והתחוללות הנס שלמעלה מזמן ומקום, טעם ודעת. תכלית הברית, כאמור, היא לא חיתוך הבשר, אלא לחולל נס התקשרות נצחית עם הבורא ונס כזה אינו יכול להתחולל בכוח בחירת האדם, אלא רק בכוח הקב"ה. האדם הוא רק מי שאינו מתנגד לכך.

לכן מכניסים את הילד בגיל שמונה ימים, כדי להדגיש שאין כאן שני מחותנים שווים: האדם והקב"ה. אלא **סנדלר שמתחתן עם גביר**. זה לא יותר מאדם שמאפשר לחקוק בו את הנס הגדול ביותר.

נחזור למרכז עיונו ונקים קומה עמוקה יותר: הוזכרה קודם שאלתנו המהדהדת של מארק טוויין: "מה סוד הנצח?" ענינו שהנצח נקבע בברית המילה שהכניסה אותנו בקשר נצחי עם הקב"ה. נוכיח ונבסס את הדברים בקומה נוספת ואיתנה⁶:

כאשר חוקרים מנסים להבין הישרדות של אדם או תופעה, למשל, איך בעל חיים שורד בסביבה שאינה מתאימה לו, הם יחפשו גורם **קבוע שהיה שם תמיד**. אבל גורם זמני שהיה רק חלק מהזמן, לא יכול להיות מניע לשרידות קבועה. כעת נחשוב מה היה הגורם או הגורמים שעמדו בבסיס עמנו תמיד בכל הדורות ובכל הזמנים?

הגורם החשוב ביותר לשרידותה של אומה הוא קרקע, מולדת משותפת על קרקע מאוחדת ומוגדרת. האמריקאים, הבריטים והצרפתים הם כאלו בגלל שהם חיים בגבולות קרקע המולדת של המדינות הללו. אבל זה לא יכול להסביר את קיומנו, כי למעשה **רוב ההיסטוריה שלנו אינה על אדמת המולדת**. יותר שנים ויותר אחוזים מעם ישראל גרים בחוץ לארץ מאשר בארץ: אם ניקח את ה-3335 שנה מאז מתן תורה, כ-1400 שנה מתוכן חיינו בארץ (מכיבוש יהושע עד חורבן ראשון ובמשך בנית שני) ו-1900 שנה היינו בגלות בכל קצוי תבל.

הגורם השני הוא צבא חזק ונחוש שעומד נגד כל מונע. אבל גם הגורם הזה אינו מאפיין אותנו, שהרי כאמור, רוב ההיסטוריה היינו חסרי מגן. אנו זוכים כיום לחיות בתקופה נדירה בהיסטוריה היהודית שעם ישראל זוכה לעמוד על שלו בגאווה והדבר הכי פחות כדאי הוא להתחיל עם צה"ל ושירותי המודיעין. אבל כאמור זאת תופעה חדשה, שלא יכולה להסביר את שרידותנו הנצחית.

הגורמים הנוספים הם שפה, תרבות ואוכל. אבל כולם היו שונים לחלוטין מתפוצה לתפוצה בה התפזרו אבותינו ולא היה דמיון בין השפה, התרבות והאוכל שחוו באשכנז, לעומת החיים המשותפים בספרד או באפריקה. אלו אכלו גפילטע פיש ואלו סחוג. אלו דיברו ארמית, אלו שרו באידיש ואלו בלדינו. אלו התערבו בתרבות המודרנית ואלו שמרו על ייחודיות והבדלה עתיקה.

מה נשאר? קבלת עול מלכות שמים, פסוק שמע ישראל, ברית מילה ועוד תרי"ב מצוות. אלו הגורמים היחידים שליוו את עמנו כל הדורות, ליכדו אותו לדבוקה אחת והעיקר זיכו אותו בכיפת ברזל שמימית.

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=9364pNlpQLg> כדאי לצפות בהרצאה המצוינת הזו של הרב יוסף יצחק ג'ייקובסון (באנגלית, אבל ניתן לסמן בהגדרות היוטיוב, 'תרגום אוטומטי' לכתוביות בעברית).

נמחיש זאת: שלושה מטוסים נוחתים בשלוש שדות תעופה בעולם. המטוס הראשון נוחת באתונה ביוון. יוצא ממנו איש זקן ומרשים עטור בזקן ארוך וניגש לעמדת ביקורת הדרכונים. "שמי הוא סוקרטס", אומר בגאווה לפקיד הביקורת. "שלום סוקרטס", אומר פקיד הביקורת ביובש, "מה מטרת ביקורך כאן?". "מטרת ביקורי?!", מגיב סוקרטס בהלם, "אני אתונה, אני יוון. אני אחראי לכל החוכמה הזו". הפקיד מביט בו משועשע וסוקרטס מכריז: "קח אותי אל האקרופוליס, אל הגבעה המבוצרת בה הריתי את הפילוסופיה היוונית, המקום בו הגינו את אמיתות הטבע והחיים". הפקיד אומר: "מצטער, לא נשאר הרבה מהאקרופוליס, תמורת עשרה דולר אמצא מדריך שייתן לך סיור ברחבי העתיקות. הפילוסופיה היוונית עצמה מעניינת רק כמה אקדמאים מבוגרים, אבל רוב הצעירים מתעניינים בטלפון שלהם". "אז תספר לי מה עם האימפריה היוונית? עד איפה מגיעים גבולותיה?". הפקיד שוב מצטער: "האימפריה אינה קיימת אלפיים שנה, אנחנו אחת המדינות העניות בעולם שנאבקות לסגור תקציב". פתאום סוקרטס שם לב שהשפה של הפקיד שונה לגמרי מהשפה שלו, ואז מבקש בייאוש: "קח אותי למקדש האל זאוס". אבל הפקיד מתכחש: "מעולם לא שמעתי את השם הזה, אנחנו חלק מהכנסייה היוונית האורתודוקסית שהיא הרבה יותר מאוחרת". סוקרטס שב בייאוש למטוסו, לעבר שהיה ואיננו.

המטוס השני נוחת ברומא איטליה. אדם זקוף עם הליכה יציבה ניגש לביקורת הדרכונים. "שמי הוא יוליוס קיסר". "שלום יוליוס", עונה הפקיד בעיפנות, "איך אני יכול לעזור לך?". "לעזור לי?! אני יוליוס קיסר, העולם רועד כשמזכירים את שמי. קח אותי אל מדרגות הסנאט מיד". "תמורת שבע וחצי דולר אקח אותך אל חורבות הסנאט". "אבל איפה האימפריה הרומאית?". "היא מזמן לא קיימת, מה שיש היום זאת מדינה נחמדה שהיא חלק מהאיחוד האירופי, והאמת שהיא אינה בשיא תפארתה". "אז קח אותי אל הקולוסיאום, אל הגימנסיות, אל מקדש האל יופיטר", אבל כל אלו אינם קיימים עוד. "תדבר איתי לטינית", אבל גם היא אינה קיימת. ויוליוס קיסר נמוג בעבר.

המטוס השלישי נוחת בשדה התעופה בן גוריון. איש זקן יוצא ואומר לדייל שתי מילים: "שלום עליכם". הדייל עונה: "עליכם שלום". הדייל שואל בנחמדות מה שמך? והאיש עונה: "משה" ומוסיף בענווה: "פעם קראו לי משה רבינו". הדייל נהיה חיוור: "גם לי יש ילד שקוראים לו משה ואנו מכנים אותו בחיבה משה רבינו. אתה זה משה שנתן את התורה ונאבק ארבעים שנה להביא אותנו אל הארץ האהובה הזאת? בוא משה רבינו, בוא תאכל משהו. כבר 3000 שנה לא אכלת, יותר זמן ממה שהיית על ההר בשמים. אתה רוצה לאפה בשרית? פלאפל פרווה? סנדוויץ חלבי?". משה אומר בשקט: "אני לא יכול לאכול, אני מקפיד על כשרות כמצווה בתורה שהורדת". "איפה הבעיה", נפגע הדייל, "גם אני מקפיד על כשרות, בשדה תעופה יש עשרים סוגי כשרות ותחליט מה מתאים לך".

משה שואל בשקט: "אולי אתה יודע מה זה תפילין? כבר המון זמן לא הנחתי תפילין". הדייל מתרגז: "משה, אתה פוגע בי?! אתה חושב שאתה היהודי היחידי בעולם שירד מהשמיים? אני יותר יהודי ממך. ברגע אחד אביא לך תפילין, אבותי ואבותי בטיביליסי לא הפסידו יום אחד תפילין". הם צועדים יחד במורד הפרוזדור הארוך בשדה התעופה ואז משה רואה את המזוזה הענקית בכניסה לאולם הנכנסים. הוא מצמיד את השפתיים אל המזוזה ואומר בדמעות: "תודה שלא שכחתם כלום, אתם באמת מדהימים. האמת שתמיד האמנתי בכם, אבל לא תיארתי כמה זה ישרוד".

אלו הגורמים שמלווים אותנו תמיד וכשמחפשים היום את סוד השמירה וסוד הנצח, אנחנו לא צריכים לחפש הרבה. רק ללמוד מההיסטוריה ולשאל מה **עבד בעבר ומה יעבוד הלאה**.

פרשת בחוקותי מרחיבה את ברית ההגנה לכלל תרי"ג המצוות. התורה מבטיחה: "אם בחקתי תלכו ושכבתם ואין מחריד". הקב"ה מפציר בנו: שלשתי חבל בן 613 נימים, אנא תפסו בו! אמצו לפחות מצווה אחת מתוך התרי"ג, שתרים אתכם מעל ומעבר לפגעי הטבע. כאשר אדם מקיים מצווה באופן אישי, הוא יוצר קשר אינדיבידואלי עם הבורא ופורש שכבת הגנה שמסוככת עליו ועל משפחתו.

בתוך כלל המצוות שכוחן יפה לשמירה, התורה מבטיחה במיוחד לגבי מצוות התפילין: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". קדושת התפילין מפילה פחד על האויב ומניסה אותם מהמערכה. עכשיו יותר מתמיד, עלינו לאסוף הגנות רוחניות: גברים יקפידו על הנחת התפילין, נשים תתחזקנה בהדלקת נרות שבת, ילדים יתמידו בלימוד התורה ובהאבת ישראל, והמשפחה כולה תקנה אות ב"ספר התורה הכללי של עם ישראל להגנה ושמירה". ה' שמר עלינו, ה' שומר עלינו,

וביחד עם גבורתם האמיצה של לוחמינו, נזכה לישועה והצלה למעלה מדרך הטבע, שתפתח את הדלת לנס הגאולה האמיתית בקרוב ממש.

נסיים עם סיפור מרהיב שמתחבר למצבנו

(https://he.chabad.org/library/article_cdo/aid/3748906): דן (שם בדוי) הוא מורה למדעים, שמתגורר באזור המרכז. הוא טנקיסט בצבא וכשהחל מבצע 'צוק איתן' ברצועת עזה, בשנת 2014, גייסו אותו בצו שמונה. הוא מספר: "נכנסנו עם הכוחות הלוחמים לשכונת סג'עייה, השכונה בה התרחשו עיקר האירועים בשבועות הלחימה. נכנסנו במוצאי שבת ושהינו ברצועת עזה כשלושה שבועות. אני אמנם מורה למדעים, אבל קרו שם כל מיני ניסים לא מדעיים..."

"היינו ארבעה אנשי צוות בטנק; שלושה חילוניים כמוני ותותחן דתי. 24 שעות לאחר שנכנסנו לרצועה, שם לב התותחן שהוא שכח את התפילין בחוץ – כלומר, בשטח הכינוס מחוץ לרצועה. אנחנו בלחימה, יורים וחוטפים ירי, מהומה ובלגן בקשר, אבל הוא בהיסטריה: הוא לא מוכן להילחם בלי תפילין. למפקד הטנק עלה רעיון: 'מפקד הפלוגה הוא דתי, בטח יש לו תפילין'. עלינו בקשר והוא אמר שיש לו תפילין בטנק ו'שנבוא לקחת'. עלינו לנסוע לאחור עשרה מטר, להיצמד עם גב הטנק אל גב הטנק שלהם, לפתוח את המסדרון האחורי בטנק והוא יעביר לנו את התפילין.

נסענו לאחור, התחברנו לטנק השני, ופתאום התרחש פיצוץ אדיר שהרעיד את כולם. עשרה מטר לפנינו, בדיוק במקום בו עמדנו לפני כן, הופעל מטען גחון של 250 ק"ג שהיה מרסק אותנו. התברר שעמדנו על פיר של מנהרה. מאותו רגע כל הצוות התחיל להניח תפילין.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**